

İntihar Olasılığı Ölçeği: Gözden geçirme, geçerlik ve güvenilirlik çalışması

Ayşegül Durak Batıgün¹, Nesrin Hisli Şahin²

Anahtar kelimeler

intihar, intihar olasılığı ölçeği, geçerlik, güvenilirlik

Key words

suicide, suicide probability scale, validity, reliability

Öz

İntihar davranışları tüm dünyada yaygın bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sorunun bu denli yaygın olması, intihar riski taşıyan bireylerin belirlenmesini ve bu esnada kullanılacak olan yöntemleri önemli kılmaktadır. İlgili alanyazında, bu amaçla sıklıkla kullanılan ölçeklerden birinin İntihar Olasılığı Ölçeği (İÖÖ) olduğu görülmektedir. Türkiye’de bu ölçek üzerinde iki farklı temel çalışmanın mevcut olduğu ve bu çalışmalar sonucunda iki farklı formunun bulunduğu ve kullanıldığı gözlenmektedir. Şahin ve Batıgün (2000), sınırlı bir örneklem ile gerçekleştirdikleri çalışmalarını rapor haline getirmiş ancak yayınlamamıştır. Ölçeğin kullanımları esnasında, ilk çalışmadaki faktör yapısının doğrulanmadığı gözlenmiş ve daha büyük ve farklı örneklem ile tekrar çalışılma ihtiyacı doğmuştur. Buradan hareketle, mevcut çalışmanın amacı, ölçeğin Şahin ve Batıgün (2000) tarafından çalışılan formunun yapısını ve geçerlik ve güvenilirlik bulgularını gözden geçirmektir. Çalışma, 301 ve 994 kişiden oluşan iki farklı örneklem grubu üzerinde yürütülmüş, ikinci örneklem yalnızca doğrulayıcı faktör analizi için kullanılmıştır. Yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda “Sosyal Destek/Benlik Algısı”, “Öfke/Dürtüsellik”, “Umutsuzluk/Yalnızlık” ve “İntihar Düşüncesi” olmak üzere dört faktör bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, model uyum indekslerinin kabul edilebilir sınırlar içerisinde bulunduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle elde edilen yeni faktör yapısı doğrulanmıştır. Ayrıca ölçeğin güvenilirliğine ilişkin elde edilen bulgular da tatmin edici değerlerdedir.

Abstract

Suicide Probability Scale: Revision, validity and reliability

Suicide is a pervasive problem all around the world. Due to the pervasiveness of the problem, it is important to develop methods to detect suicidal people. When the related literature is investigated, Suicide Probability Scale is found to be one of the mostly used instruments. In Turkey, there are two independently conducted adaptation studies on this scale. The latter study by Şahin and Batıgün (2000), conducted with a small sample size, was not published at that time, but put into a report form. The other studies using the Şahin-Batıgün adaptation revealed that the factor structure found in the initial study was not confirmed, so that this created need for studying the factor structure on larger and different samples. Consequently, the aim of the current study was to investigate the factor structure and psychometric properties of the Suicide Probability Scale, adapted by Şahin and Batıgün. The study was conducted with two different samples; the first one included 301 and the second one included 994 participants, and the second sample was used only for confirmatory factor analysis. The exploratory and confirmatory factor analyses revealed a four-factor structure. The factors were named as: “Social Support/Self-Perception”, “Anger/Impulsivity”, “Hopelessness/Loneliness”, and “Suicidal Thoughts”. The results of the confirmatory factor analysis supported the four-factor structure with acceptable model fit indices. Other findings related to reliability and validity showed that Suicide Probability Scale is a reliable and valid instrument that can be used in both clinical applications and scientific researches in Turkey.

Durak Batıgün, A. ve Hisli Şahin, N. (2018). İntihar Olasılığı Ölçeği: Gözden geçirme, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Klinik Psikoloji Dergisi*, 2(2), 52-64.

✉ batigun@ankara.edu.tr

¹ Prof., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Sıhhiye/Ankara, 06100.

² Prof., Başkent Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Etimesgut/Ankara, 06810.

Geliş tarihi: 26.09.2017

Kabul tarihi: 30.11.2017

İntihar oranları ülkelere göre farklılık göstermekle birlikte, intihar tüm dünyada yaygın bir sorun olarak ele alınmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) verilerine göre 2015 yılında tüm dünyada 788.000 kişi intihar yoluyla yaşamını yitirmiştir ve 2020 yılında bu sayının 1.5 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Dünya ortalaması yüz binde 10.7'dir (WHO, 2015). Türkiye'de ise TÜİK verilerine göre 2015 yılında 3211 kişi intihar etmiştir ve kaba intihar hızı yüz binde 4.11'dir (TÜİK, 2015).

İntihar 24-35 yaş grubundaki ölüm nedenleri arasında ikinci, 15-24 yaş grubunda üçüncü sırada yer almaktadır (Fowler, 2012). Cinsiyet (Zhang, McKeown, Hussey, Thompson ve Woods, 2005), işsizlik (Bursztein-Lipsicas ve Henrik-Mäkinen, 2010), umutsuzluk (Weishaar ve Beck, 1992), yalnızlık (Page ve ark., 2006) ve psikiyatrik bozukluklar (Combs ve Romm, 2007) intihar için en yaygın risk etmenleri olarak ele alınmaktadır. Psikiyatri hastalarında intihar oranlarının klinik olmayan popülasyona göre 3-12 kat daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Beghi ve Rosenbaum, 2010).

İstatistiklere bakıldığında, özellikle cinsiyetler arası farklılıklar dikkati çekmektedir. Ölümle sonuçlanan intiharlar, hemen hemen tüm ülkelerde erkeklerde kadınlardan daha fazladır ve bu oran, 2-3'e karşı 1 olarak gösterilmektedir (Hawton, 2000). Ölümle sonuçlanmayan intihar girişimlerinde ise bu oran tersine dönmekte, kadınlar erkeklere göre yaklaşık iki kat daha fazla girişimde bulunmaktadır (Miller ve Glinski, 2000; Zhang, McKown, Hussey, Thompson ve Woods, 2005). Ülkemizde de, erkeklerde ölümle sonuçlanan intihar oranı kadınların yaklaşık iki katıdır (TÜİK, 2015).

İntiharın bu denli yaygın bir ruh sağlığı problemi olması, kuşkusuz risk taşıyan bireylerin saptanmasını ve bu esnada kullanılacak olan yöntemleri önemli kılmaktadır. Bu bağlamda, intihar riskinin değerlendirilmesinde klinik görüşmenin mi yoksa ölçme araçlarının mı daha güvenli bilgi sağladığına ilişkin çeşitli tartışmalar yapılmaktadır (Erdman, Griest, Gustafson, Taves ve Klein, 1987; Kaplan ve ark., 1994; Levine, Ancill ve Roberts, 1989). Hastaların intihar düşüncelerini, klinik görüşmelere kıyasla kendini bildirim türü ölçeklerle daha rahat ifade edebildiklerini vurgulayan çalışmalar mevcuttur (Erdman ve ark., 1987; Levine ve ark., 1989). Ancak, intihar riskinin değerlendirilmesinde yapılandırılmış görüşmeler, tarama listeleri ve intihar risk ölçeklerinin bir arada kullanıldığı yöntem yaygın olarak önerilmekte ve kullanılmaktadır (Goldston, 2003; Packman, Marlitt, Bongar ve Pennuto, 2004).

İlgili alanyazın tarandığında, intihar davranışlarını belirlemeye yönelik olarak kullanılan pek çok kendini bildirim türü ölçeğin bulunduğu görülmektedir (Goldston, 2003; Range ve Knott, 1997). Bu ölçekler arasında en sık karşılaşılanlardan biri ise yetişkin ve ergenlerdeki intihar riskini belirlemek amacıyla Cull ve Gill (1988) tarafından geliştirilmiş olan İntihar Olasılığı Ölçeği (İÖÖ)'dür. Ölçek, umutsuzluk, intihar düşüncesi, düşmanlık ve olumsuz benlik değerlendirmesi olmak üzere intiharın bilişsel ve duygusal bileşenlerini ölçen dört alt faktörden oluşmaktadır.

Geliştirildiği tarihten itibaren ölçeğin psikometrik özelliklerine ilişkin farklı örneklem grupları üzerinde pek çok çalışma yapılmış (Anderson, Townsend, Everly ve Lating, 1995; Bagge ve Osman, 1998; Eltz ve ark., 2007; Larzelere, Smith, Batenhorst ve Kelly, 1996; Naud ve Daigle, 2010; Tatman, Greene ve Karr, 1993) ve ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğuna ilişkin pek çok kanıt elde edilmiştir. Ayrıca ölçeğin HIV (Grassi ve ark. 2001), yeme bozuklukları (Alpaslan ve ark., 2015), fiziksel hastalıklar (Avcı, Sabancıoğulları ve Yılmaz, 2016), şizofreni (Atmaca ve Durat, 2017), alkol bağımlılığı tanı grupları ile (Demirbaş, Çelik, Özgür ve Doğan, 2003), hastanede yatmakta olan yaşlılar (Avcı, Selçuk ve Doğan, 2017), mahkumlar (Gooding ve ark., 2016) ve özel güvenlik görevlileri (Doğan, Cantürk, Cantürk, Güney ve Özcan, 2017) gibi çok farklı örneklem üzerinde kullanıldığı da görülmektedir.

Türkiye'de de ölçeğin psikometrik özelliklerine ilişkin çalışmalar hem klinik olmayan (Eskin, 1993; Tuğcu, 1996; Tüzün, 1997) hem de klinik (Atlı, Eskin ve Dereboy, 2009) örneklem ile test edilmiştir. Ölçeğin Türkçeye çevirisi ve üzerindeki ilk çalışma Eskin (1993) tarafından yapılmıştır. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bu çalışmada, ölçeğin faktör yapısının özgün ölçek ile bire bir uyduğu, geçerli ve güvenilir olduğu bildirilmektedir.

İÖÖ, Şahin ve Batıgün (2000) tarafından Türkiye'de yürütülen çalışma ile bir miktar değiştirilmiştir. Ölçeğin özgün formunda yer alan bazı maddelerin (Örneğin: "Başkalarını cezalandırmak için intiharı düşünüyorum.", "Ölürsem insanların daha iyi olacağını düşünüyorum.", "Kendimi nasıl öldüreceğimi düşündüm." vb.) doğrudan intiharı düşündürücü türden maddeler olması nedeniyle rahatsızlık uyandırabileceği düşünülmüş ve kişileri olumsuz etkileyebileceği yönünde duyulan etik kaygılar nedeniyle bazı maddelerin ifadelerinde bir miktar değişiklik yapılarak (örneğin: "İntihar etmeyi düşünüyorum." maddesi "İntihar etmeyi hiç düşünmedim." şeklinde, "Nerede olursam olayım mutlu olamayacağımı sanıyorum."

Tablo 3. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	Madde No	β	t	SH
Sosyal Destek/Benlik Algısı	2	.62	20.64	.02
	6	.42	12.91	.02
	10	.59	19.20	.02
	11	.62	20.39	.03
	15	.57	18.63	.03
	17	.61	20.25	.02
	18	.61	20.10	.02
	22	.45	13.89	.03
	23	.54	17.48	.03
	26	.35	10.54	.03
	27	.61	20.20	.02
	29	.45	14.10	.03
	35	.36	10.96	.03
36	.53	17.07	.03	
Öfke/Dürtüsellik	1	.33	9.39	.03
	3	.35	9.90	.03
	4	.61	18.66	.03
	8	.65	19.86	.03
	13	.66	20.28	.02
	34	.41	11.83	.03
Umutsuzluk /Yalnızlık	9	.70	23.51	.02
	12	.66	22.08	.02
	14	.30	9.04	.03
	16	.61	19.91	.03
	28	.65	21.40	.02
	31	.28	8.33	.03
	33	.59	18.96	.03
İntihar Düşüncesi	7	.38	10.78	.04
	20	.32	9.00	.04
	21	.60	17.80	.03
	24	.45	12.88	.04
	25	.68	20.58	.03
	30	.47	13.28	.04
	32	.50	14.49	.04

Tablo 4’te görüldüğü gibi, İÖÖ toplam puanı ve alt ölçekleri ile diğer ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları beklenen yönde ve anlamlıdır. Bu katsayılar besleyici tarz için $-.17$ ($p < .01$) ile $-.41$ ($p < .001$) arasında, ketleyici tarz için $.18$ ($p < .001$) ile $.55$ ($p < .001$) arasında değişmektedir. Mükemmelliyetçilik Ölçeği alt boyutları içinse bu katsayıların $-.35$ ($p < .001$) ile $.41$ ($p < .001$) arasında değiştiği gözlenmektedir.

Ayrt Edici Geçerlik

Ölçeğin geçerliğine ait daha fazla bilgi elde edebilmek amacıyla, KİTÖ ve FÇBMÖ’nden düşük ve yüksek puan alan bireylerin İÖÖ toplam puanı ve alt ölçek puanlarının karşılaştırıldığı uç grup analizleri yapıl-

mıştır. Bu amaçla, KİTÖ puan ortalamasından (64.57) bir standart sapma (9.40) yüksek puan alanlar "kişilerarası ilişki tarzı puanları yüksek" (73.97); bir standart sapma düşük puan alanlar ise "kişilerarası ilişki tarzı puanları düşük" (55.17) olarak adlandırılmıştır. Benzer şekilde, FÇBMÖ puan ortalamasından (79.56) bir standart sapma (15.70) yüksek puan alanlar "mükemmelliyetçilik düzeyi yüksek" (95.26); bir standart sapma düşük puan alanlar ise "mükemmelliyetçilik düzeyi düşük" (63.86) grup olarak adlandırılmıştır. Yapılan t-testi analizi sonuçları Tablo 5’te görülmektedir.

Tablodan anlaşılacağı gibi, KİTÖ’den yüksek puan alan bireylerin İÖÖ’nün hem toplam puanından hem de tüm alt ölçeklerinden KİTÖ’den düşük puan alan bireylere göre anlamlı düzeyde daha düşük puanlar aldıkları görülmektedir. Benzer şekilde, FÇBMÖ’den yüksek puan alan bireylerin İÖÖ’nün hem toplam puanından hem de intihar düşüncesi dışındaki tüm tüm alt ölçeklerinden FÇBMÖ’den düşük puan alan bireylere göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları dikkati çekmektedir.

II. Güvenirlik Bulguları

İÖÖ’nin Cronbach alfa güvenirlilik katsayıları; toplam puanı için $.87$, “Sosyal Destek/Benlik Algısı” alt boyutu için $.81$, “Öfke/Düşmanlık” alt boyutu için $.71$, “Umutsuzluk/Yalnızlık” alt boyutu için $.73$ ve “İntihar Düşüncesi” alt boyutu için $.74$ olarak belirlenmiştir. Bu analizler esnasında ölçeğin 5. (“Çok fazla sorumluluğum var.”) ve 19. (“İnsanların benden çok şey beklediklerini hissediyorum.”) maddeleri çıkarıldığı takdirde, içinde yer aldıkları boyutun iç tutarlık katsayısının yükseldiği görülmektedir. Bu nedenle ilk boyutun güvenirlilik katsayısı bu iki madde çıkartılarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin madde-toplam korelasyonlarına da bakılmıştır; sonuçlar Tablo 1’de yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi tüm alt ölçeklerin toplam puanları ile o alt ölçek içerisinde yer alan maddeler arasında beklenen yönde ve anlamlı ilişkiler bulunmaktadır (5. ve 19. madde hariç). Bu ilişkiler “Sosyal Destek/Benlik Algısı” alt ölçeği için $-.07$ ($p > .05$) ile $.66$ ($p < .001$) arasında, “Öfke/Düşmanlık” için $.48$ ($p < .001$) ile $.73$ ($p < .001$) arasında, “Umutsuzluk/Yalnızlık” için $.44$ ($p < .001$) ile $.72$ ($p < .001$) arasında ve “İntihar Düşüncesi” için $.46$ ($p < .001$) ile $.79$ ($p < .001$) arasında değişmektedir. Alt ölçeklerin birbirleriyle korelasyonları ise $.22$ ($p < .001$) ile $.58$ ($p < .01$) arasında değişmektedir. Ölçeklerin güvenirliliklerinin saptanmasında kullanılabilecek bir diğer yöntem de yarıya bölme

Tablo 4. Değişkenler Arası Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5
Besleyici ilişki tarzı	-.41***	-.48***	-.17**	-.18***	-.24***
Ketleyici ilişki tarzı	.39***	.24***	.55***	.30***	.18***
Aile ile ilişkili mükemmelliyeçilik	.36***	.31***	.31***	.31***	.14**
Kendisi ile ilişkili mükemmelliyeçilik	.38***	.30***	.33***	.41***	.14**
Düzen	-.35***	-.35***	-.25***	-.16**	-.20***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. 1: İÖÖ Toplam Puan, 2: Sosyal Destek/ Benlik Algısı, 3: Öfke/ Düşmanlık, 4: Umutsuzluk/ Yalnızlık, 5: İntihar Düşüncesi

yöntemidir. Buradan hareketle, ölçeğin tek ve çift maddelerinden oluşturulan iki yarım test arasındaki korelasyon katsayısı (yarıya bölme güvenilirlik katsayısı) .81 ($p < .01$) olarak belirlenmiştir.

TARTIŞMA

Yukarıda aktarılan bulgular değerlendirildiğinde, İÖÖ'nün Şahin ve Batıgün (2000) tarafından gözden geçirilmiş olan formunun hem üniversite öğrencileri hem de yetişkin örneklem için ülkemizde kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda, 5. ("Çok fazla sorumluluğum var.") ve 19. ("İnsanların benden çok şey beklediklerini hissediyorum.") maddelerin dışında kalan tüm maddelerin .34 ile .76 arasında değişen katsayılar ile alt ölçeklere yüklendikleri görülmektedir. Bu değerlerin yüksek olması o maddenin söz konusu faktörle güçlü bir şekilde ilişkisi olduğu anlamına gelmektedir. Bu yük değerlerinin .30 ile .59 arasında olması orta, .60 ve üzerinde olması ise yük-

sek olarak değerlendirilmektedir (Büyüköztürk, 2002). Mevcut çalışmada da maddelerin bu sınırlar içerisinde olduğu görülmektedir.

Söz konusu iki maddenin (5. ve 19. maddeler) faktör yüklerinin negatif olduğu dikkati çekmektedir ki; ters çevrilmesi gereken maddeler çevrildikten sonra analiz yapıldığı için bu beklenen bir sonuç değildir. Ayrıca bu iki maddenin madde toplam korelasyonlarının da anlamsız olduğu görülmektedir. Tüm bunlara ek olarak maddelerin yer aldığı ilk boyutun güvenilirlik katsayısı hesaplanırken, bu iki madde çıkarıldığı takdirde katsayının yükseldiği gözlenmiştir. DFA esnasında da, ilk modelde, bu iki maddenin içerisinde yer aldıkları faktör ile anlamlı ilişki göstermediği belirlenmiş ve maddeler çıkartılarak model tekrarlanmıştır. Aynı durum, Atlı ve arkadaşlarının (2009) yapmış oldukları çalışmada da karşımıza çıkmaktadır. Burada da, 5. ve 19. maddenin faktör yüklerinin düşük olduğu, iç tutarlık analizine bakıldığında da bu iki maddenin en düşük korelasyon katsayılarına sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Tablo 5. Uç Grup Karşılaştırmaları

	KİTÖ < 55.17 N = 41		KİTÖ > 73.97 N = 45		t
	Ort	SS	Ort	SS	
1	72.15	12.21	51.62	10.21	8.41***
2	31.29	6.36	22.13	4.62	7.57***
3	12.34	3.69	8.22	1.92	6.41***
4	15.22	3.67	11.69	2.99	4.86***
5	15.51	4.76	11.35	4.60	4.11***
	FÇBMÖ < 63.86 N = 43		FÇBMÖ > 95.26 N = 43		t
	Ort	SS	Ort	SS	
1	56.18	11.45	70.18	14.32	5.00***
2	24.34	5.50	30.79	7.48	4.56***
3	9.00	2.87	11.42	3.61	3.44***
4	11.47	2.92	15.77	4.06	5.64***
5	13.35	4.24	14.74	4.52	1.47

1: İÖÖ Toplam Puan, 2: Sosyal Destek/ Benlik Algısı, 3: Öfke/ Düşmanlık, 4: Umutsuzluk/ Yalnızlık, 5: İntihar Düşüncesi, KİTÖ: Kişilerarası İlişki Tarzları Ölçeği, FÇMÖ: Frost Çok Boyutlu Mükemmelliyeçilik Ölçeği.

Atlı ve arkadaşlarının (2009) belirtildiği gibi, anlam açısından bakıldığında, bu iki madde hem birbirine yakın, hem de çevirisi nedeniyle olumsuz olarak algılanması güç olabilecek maddelerdir. Kuşkusuz bu durum da diğer maddeler ile benzerliklerini azaltmış olabilir. Atlı ve arkadaşları (2009) bu problemin çözümü için maddelerin atılması yerine, çevirinin “Kaldırabileceğimden/katlanabileceğimden çok daha fazla sorumluluğum olduğunu düşünüyorum” (5. madde) ve “İnsanların benden yapabileceğimden çok şey belediklerini hissediyorum” (19. madde) şeklinde değiştirilmesini önermektedirler. Mevcut çalışmada da, ölçeğin bundan sonraki kullanımlarında bu iki maddenin bu şekilde çevrilerek yeniden denenmesinin ve yine uyumsuz sonuçlar elde edilirse, bu iki maddenin ölçekten çıkartılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi farklı bir örneklem üzerinden yürütülmüştür. Bu analizde, verilerin uyumunu sınamak için kullanılan en önemli değerin χ^2 olduğu belirtilmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyükoztürk, 2012). χ^2 testi, geliştirilen model ile eldeki verinin uyuşmadığını gösterir ve küçük ya da istatistiksel olarak anlamsız değerler iyi uyuma işaret etmektedir. Bu değerin örneklem sayısının artışından etkilenmesi nedeniyle diğer uyum indekslerinin kullanılması önerilmektedir (Byrne, 2010). Bu durumda dikkat edilmesi gereken değer χ^2 'nin serbestlik derecesine oranıdır. Bu oranın 3'ün altında olması mükemmel, 5'in altında olması ise kabul edilebilir düzeyde uyumun göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Sümer, 2000). Ölçekte de bu değerler kabul edilebilir sınırlar içerisindedir. Verilerin uyumunu değerlendirmek için kullanılan diğer kriterler CFI (Comparative Fit Index), GFI (Goodness of Fit Index), RMR (Root Mean Square Residual), AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index), RMSEA (Root Mean Square of Approximation) ve ECVI'dır (Expected Cross Validation Index). RMSEA ve RMR için .08 ve altı (Hu ve Bentler, 1999; Sümer, 2000), CFI için .90 ve üzeri, GFI ve AGFI için .85 ve üzeri (Ingles, Hidalgo ve Mendez, 2005) kabul edilebilir değerler olarak gösterilmektedir. ECVI ise, analiz edilmiş örnekteki uyumlu kovaryans matris ile eş büyüklükteki başka bir örnekte elde edilecek beklenen kovaryans arasındaki çelişkiyi ölçer. ECVI değerinin, karşılaştırılan modelin ECVI değerinden küçük olması beklenir (Byrne, 2010; Loehlin, 2004). Mevcut çalışmada da bu indeks değerlerinin kabul edilebilir sınırlar içerisinde yer aldığı gözlenmektedir.

Açımlayıcı Faktör Analizi ile elde edilen ve DFA ile doğrulanan bu faktör yapısının, daha önce Şahin ve

Batıgün (2000) tarafından elde edilen üçlü faktör yapısından (olumsuz benlik ve tükenme, hayata bağlılıktan kopma, öfke) farklı olduğu, ancak orjinal çalışma (Cull ve Gill, 1988) ve Eskin'in (1993) çalışmasında elde ettiği yapı ile bire bir örtüşmemekle birlikte benzerlik gösterdiği söylenebilir. Şöyle ki, özgün çalışmada ve diğer Türkçe uyarlama çalışmalarında elde edilen “İntihar Düşüncesi” alt boyutu mevcut çalışmada da aynen tekrarlanmıştır. “Olumsuz Kendilik Değerlendirmesi” adı verilen boyut ise “Sosyal Destek/Benlik Algısı” adı verilen boyutun içerisine yerleşmiştir. Toplamda 8 madde (4., 9., 15., 16., 17., 19., 23. ve 29. maddeler) ise özgün halinden farklı faktörlere yerleşmiştir.

Elde edilen dört faktörün Cronbach alfa güvenilirlik katsayılarının .71 ile .81 arasında değiştiği görülmektedir. Psikoloji araştırmalarında genellikle .60 (Aron ve Aron, 2003) ve .70 (Erkuş, 2013) üzerinin tatmin edici değer olarak kabul edilir. Buradan hareketle, ölçeğin tatmin edici iç tutarlılık katsayılarına sahip olduğu söylenebilir.

Ölçeğin madde-toplam korelasyon katsayıları da tatmin edicidir. Elde edilen korelasyon değerlerinin bazı kaynaklarda en az .20 (Field, 2009), bazılarında ise .30 (Nunnally ve Bernstein, 1994) olması gerektiği belirtilmektedir. Görüldüğü gibi İÖÖ'den elde edilen katsayılar bu değerlerin oldukça üzerindedir. Ölçeğin tek ve çift maddelerinden oluşturulan iki yarım test arasındaki korelasyon katsayısı da (.81) ölçeğin güvenilirliğine ilişkin ek bilgi sağlamıştır.

Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğini belirlemek için yapılan korelasyon analizleri sonucunda FÇBMÖ ve KİTÖ arasında beklenen yönde ve anlamlı ilişkilerin bulunduğu gözlenmiştir. Buna göre, bireylerin ketleyici ilişki tarzları, aile ile ilişkili mükemmeliyetçilikleri ve kendisi ile ilişkili mükemmeliyetçilikleri arttıkça intihar olasılıkları artmakta; besleyici ilişki tarzları ve düzen davranışları arttıkça intihar olasılıkları azalmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, “Düzen” alt ölçeğinin ölçmekte olduğu özelliklerin, FÇBMÖ'nin diğer alt ölçeklerinin aksine sağlıklı mükemmeliyetçiliği ölçüyor olması nedeniyle İÖÖ ile negatif korelasyon gösteriyor olmasıdır. İlgili alanyazın incelendiğinde, bulgularımızı destekler nitelikte, intihar düşüncesi ile mükemmeliyetçilik arasında anlamlı pozitif ilişkilerin bulunduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Delise, 1990; Donaldson, Spirito ve Farnett, 2000). Bir derleme çalışmasında, mükemmeliyetçiliğin, intihar sürecinde gözlenen yüklenme tarzı ve umutsuzluk gibi düzenleyici değişkenlerden biri olduğu belirtilmektedir (Johnson, Wood, Gooding, Taylor ve Tarrier, 2011).

Alanyazında, yakın ve destekleyici kişilerarası ilişkilere sahip olmanın intihar davranışlarına karşı koruyucu bir faktör olduğu belirtilmekte (Cole, Protinsky ve Cross, 1992); intihar düşüncesi bulunan bireylerin kişilerarası ilişkilerde sorun yaşıyor olmasının, intihar girişimlerini artırıcı bir değişken olduğu vurgulanmaktadır (Fairweather, Anstey, Rodgers ve Butterworth, 2006). Ayrıca, İÖÖ ile KİTÖ'nün birlikte kullanıldığı çalışmalara da rastlanmakta ve bu çalışmalarda da besleyici tarz ile negatif, ketleyici tarz ile pozitif ilişkiler vurgulanmaktadır (Arsel ve Batıgün, 2011; Batıgün, 2008).

Tüm bunlara ek olarak ölçeğin ayırt edici geçerliliğine de bakılmış ve bu amaçla uç grup karşılaştırmaları yapılmıştır. Yöntem bölümünde de belirtildiği gibi, KİTÖ'den alınan yüksek puanlar, kişilerarası ilişkilerde olumlu bir tarzın göstergesidir. Dolayısıyla KİTÖ'den düşük puan alan bireylerin (KİTÖ < 55.17) (kişilerarası ilişkilerinde olumsuz tarzlar sergileyen bireylerin) İÖÖ toplam puanı ve alt ölçeklerinden daha yüksek puanlar aldıkları gözlenmektedir. Başka bir deyişle, İÖÖ toplam puanları ve tüm alt ölçekleri kişilerarası ilişki tarzları olumlu ve olumsuz grupları anlamlı olarak ayırt edebilmektedir. Benzer yorum FÇBMÖ'nden alınan puanlar için de geçerlidir. İÖÖ'nün intihar düşüncesi dışındaki tüm alt boyutları mükemmeliyetçilik puanları düşük ve yüksek grupları anlamlı olarak ayırt edebilmektedir. Bu bulgular, yukarıda tartışılan korelasyon analizleri bulguları ile de desteklenmektedir. Özetle, elde edilen bu bulgular ölçeğin ayırt edici geçerliliğine ilişkin bir kanıt olarak değerlendirilebilir.

Çalışmanın güçlü yönlerinden biri, iki farklı örneklem üzerinde çalışılmış olmasıdır. İlk örneklemde açılımcı faktör analizi ile elde edilen yapı, hem üniversite öğrencileri hem de yetişkin bireylerden oluşan daha geniş ikinci bir örneklem üzerinde sınanmış ve doğrulanmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, etkili bir risk değerlendirmesi tedaviye ihtiyacı olan bireylerin saptana-

bilmesi ve böylece kaynakların doğru kullanımında oldukça önemli bir basamaktır. İÖÖ de, intihar riski taşıyan bireylerin belirlenmesi konusunda hem yurt dışında hem de yurt içinde yapılan çalışmalarda sıklıkla kullanılan bir ölçektir. Ne çok uzun ne de çok kısa olması, uygulama, puanlama ve yorumlama kolaylığı gibi özellikleri nedeniyle (Cull ve Gill, 1988) klinik psikoloji ve sağlık psikolojisi alanındaki çalışmalarda kullanılabilir, geçerli, güvenilir ve pratik bir ölçek olarak değerlendirilebilir. Bu ölçek yoluyla elde edilen bilgiler kuramsal ve uygulamalı çalışmalara ışık tutabilir.

Sonuç olarak, daha önce de belirtildiği gibi, Şahin ve Batıgün (2000) tarafından yapılan çalışmada, ölçeğin özgün formunda yer alan bazı maddelerin doğrudan intiharı düşündürücü türden maddeler olması nedeniyle rahatsızlık uyandırabileceği düşünülmüş ve kişileri olumsuz etkileyebileceği yönünde duyulan etik kaygılar nedeniyle ölçeğin bazı maddelerin ifadelerinde bir miktar değişiklik yapılmış, puanlamadaki ifadeler değiştirilmiş ve ters çevrilen madde sayısı artırılmıştır. Çalışmanın o yıllarda sınırlı bir örneklem grubu ile yürütülmüş olması ve bulunan üç faktörlü yapının sonraki çalışmalarda doğrulanamamış olması nedeniyle ölçeğin üzerinde tekrar çalışılmıştır. Mevcut çalışma sonucunda, ölçeğin elde edilen faktör yapısının ve diğer psikometrik özelliklerinin tatmin edici olduğu anlaşılmıştır.

Kuşkusuz, çalışmanın bazı kısıtlılıkları da mevcuttur. Örneğin, DFA dışındaki tüm analizlerin yürütüldüğü ilk örneklem, Ankara ilindeki üç üniversitede okuyan öğrencilerden oluşmuştur ve örneklemin büyük çoğunluğu (%79) kadındır. Daha sonra yapılacak çalışmalarda farklı illerden veri toplanması, cinsiyet dağılımına dikkat edilmesi ve ölçeğin klinik örneklemelerde de sınanması yararlı olacaktır. Tüm bunlara ek olarak, İÖÖ'nün öz değerlendirmeye dayalı bir ölçüm aracı olduğu unutulmamalı, toplanan veriler gözlem ve görüşme sonucu elde edilen veriler ile birleştirilerek kullanılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Alpaslan, A. H., Soylu, N., Avcı, K., Coşkun, K. Ş., Kocak, U. ve Taş, H. U. (2015). Disordered eating attitudes, alexithymia and suicide probability among Turkish high school girls. *Psychiatry Research*, 226(1), 224-229.
- Anderson, K. P., Townsend, S.T., Everly, G.S. ve Lating, J. (1995). Suicide risk assessment in crisis situations: Clinical utility of an abbreviated self-report measure.

Crisis Intervention & Time-Limited Treatment, 1(3), 225-230.

- Aron, A. ve Aron, E. N. (2003). Making sense of advanced statistical procedures in research articles. *Statistics for Psychology*, 599-637.
- Arsel, C. O. ve Batıgün, A. D. (2011). İntihar ve cinsiyet: Cinsiyet rolleri, iletişim becerileri, sosyal destek ve umutsuzluk açısından bir değerlendirme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 1-10.

- Aslan, B. ve Batıgün, A.D. (2017). Ebeveyn kabul/reddi ile intihar olasılığı arasındaki ilişkide yaşam amaçlarının aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 67-76.
- Athl, Z., Eskin, M. ve Dereboy, Ç. (2009). İntihar Olasılığı Ölçeğinin (İÖÖ) klinik örnekleme geçerlik ve güvenilirliği. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 12(3), 111-124.
- Atmaca, G. D. ve Durat, G. (2017). The relationship between depression and insight into the possibility of suicide in patients with schizophrenia. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 18(4), 314-322.
- Avcı, D., Selçuk, K. T. ve Doğan, S. (2017). Suicide risk in the hospitalized elderly in Turkey and affecting factors. *Archives of Psychiatric Nursing*, 31(1), 55-61.
- Avcı, D., Sabancıoğulları, S. ve Yılmaz, F. T. (2016). Investigation of the relationship between suicide probability in inpatients and their psychological symptoms and coping strategies. *Neurosciences*, 21(4), 345-351.
- Bagge, C. ve Osman, A. (1998). The Suicide Probability Scale: Norms and factor structure. *Psychological Reports*, 83(2), 637-638.
- Batıgün, A.D. (2005). İntihar olasılığı: Yaşamı sürdürme nedenleri, umutsuzluk ve yalnızlık değişkenleri açısından bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(1), 29-39.
- Batıgün, A.D. (2008). İntihar olasılığı ve cinsiyet: İletişim becerileri, yaşamı sürdürme nedenleri, yalnızlık ve umutsuzluk açısından bir inceleme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(62), 65-75.
- Beghi, M. ve Rosenbaum, J. F. (2010). Risk factors for fatal and nonfatal repetition of suicide attempt: a critical appraisal. *Current Opinion in Psychiatry*, 23(4), 349-355.
- Bursztein-Lipsicas, C. ve Henrik-Mäkinen, I. (2010). Immigration and suicidality in the young. *Canadian Journal of Psychiatry*, 55(5), 274-278.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 32(32), 470-483.
- Byrne, B. M. (2010). Testing for the factorial validity of a theoretical construct. *Structural Equation Modeling With AMOS: Basic Concepts, Applications, and Programming (2. baskı)*, 74-82. New York: Routledge.
- Cole, D. E., Protinsky, H. O. ve Cross, L. H. (1992). An empirical investigation of adolescent suicidal ideation. *Adolescence*, 27(108), 813-818.
- Combs, H. ve Romm, S. (2007). Psychiatric inpatient suicide: A literature review. *Primary Psychiatry*, 14(12), 67-74.
- Cull, J. G ve Gill, W. S. (1988). *Suicide Probability Scale (SPS)*, Western Psychological Services, Los Angeles.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik. SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem.
- Delisle, J. R. (1990). The gifted adolescent at risk: Strategies and resources for suicide prevention among gifted youth. *Journal for the Education of the Gifted*, 13(3), 212-228.
- Demirbaş, H., Çelik, S., Özgür, İ ve Doğan, İ. Y. (2003). An examination of suicide probability scale in alcoholic inpatients. *Alcohol & Alcoholism*, 38(1), 67-70.
- Doğan, B., Cantürk, G., Cantürk, N., Güney, S. ve Özcan, E. (2017). Assessment of private security guards by Suicide Probability Scale and Brief Symptom Inventory. *Rivista di Psichiatria*, 51(2), 72-78.
- Donaldson D., Spirito A. ve Farnett E. (2000). The role of perfectionism and depressive cognitions in understanding the hopelessness experienced by adolescent suicide attempters. *Child Psychiatry and Human Development*, 31(2), 99-111.
- Eltz, M., Evans, A. S., Celio, M., Dyl, J., Hunt, J. ve ark. (2007). Suicide Probability Scale and its utility with adolescent psychiatric patients. *Child Psychiatry and Human Development*, 18(1), 17-29.
- Erdman, H. P., Griest, M. D., Gustafson, D. H., Taves, J. E. ve Klein, M. H. (1987). Suicide risk prediction by computer interview: A prospective study. *Journal of Clinical Psychiatry*, 48, 464-467.
- Erkuş, A. (2003). *Psikometri üzerine yazılar: Ölçme ve psikometrinin tarihsel kökenleri, güvenilirlik, geçerlik, madde analizi, tutumlar; bileşenleri ve ölçülmesi*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Eskin, M. (1993). Reliability of Turkish version of the perceived social support from friends and family scales for interpersonal behavior and suicid probability scale. *Journal of Clinical Psychology*, 49(4), 515-522.
- Fairweather, A. K., Anstey, K. J., Rodgers, B. ve Butterworth, P. (2006). Factors distinguishing suicide attempters from suicide ideators in a community sample: Social issues and physical health problems. *Psychological Medicine*, 36(9), 1235-1245.
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS (3. baskı)*. London: SAGE.
- Fowler, J. C. (2012). Suicide risk assessment in clinical practice: Pragmatic guidelines for imperfect assessments. *Psychotherapy*, 49(1), 81-90.
- Frost, R.O., Marten, P. ve Lahart, C. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14(5), 449-468.
- Goldston, D. B. (2003). Introduction: Measuring suicidal behaviors and risk. *Measuring Suicidal Behavior and Risk in Children and Adolescents*. Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Gooding, P. A., Tarrrier, N., Dunn, G., Awenwt, Y., Shaw, J., Ulph, F. ve Pratt, D. (2017). Psychological characteristics and predictors of suicide probability in high-risk prisoners. *Criminal Justice and Behavior*, 44(3), 321-335.
- Grassi, L., Mondardini, D., Pavanati, M., Sighinolfi, L., Serra, A. ve Ghinelli, F. (2001). Suicide probability and psychological morbidity secondary to HIV infection: A control study of HIV-seropositive,

- hepatitis C virus (HCV)-seropositive and HIV/HCV-seronegative injecting drug users. *Journal of Affective Disorders*, 64(2-3), 195-202.
- Hawton, K. (2000). Sex and suicide. *British Journal of Psychiatry*, 177, 484-485.
- Hewitt, P. L. ve Flett, G. L. (1991). Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assessment, and association with psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 456-470.
- Hu, L. ve Bentler, P. M. (1999). Cut off criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Ingles, C. J., Hidalgo, M. D. ve Mendez, F. X. (2005). Interpersonal difficulties in adolescence: A new self-report measure. *European Journal of Psychological Assessment*, 21(1), 11-22.
- Johnson, J., Wood, A. M., Gooding, P., Taylor, P. J. ve Tarrier, N. (2011). Resilience to suicidality: The buffering hypothesis. *Clinical Psychology Review*, 31(4), 563-591.
- Kağan, M. (2011). Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği'nin Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 192-197.
- Kaplan M.L., Asnis G.M., Sanderson W.C., Keswani L., Lecuona J. ve Joseh S. (1994). Suicide assessment: Clinical interview vs. self-report. *Journal of Clinical Psychology*, 50(2), 294-298.
- Larzelere, R. E., Smith, G. L., Batenhorst, L. M. ve Kelly, D. B. (1996). Predictive validity of the Suicide Probability Scale among adolescents in group home treatment. *Journal of The American Academy Child and Adolescent Psychiatry*, 35(2), 166-172.
- Levine, S., Ancill, R. J. ve Roberts, A. P. (1989). Assessment of suicide risk by computer delivered self-rating questionnaire: Preliminary findings. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 80, 216-220.
- Loehlin, J.C. (2004). *Path Models in Factor, Path, and Structural Equation Analysis. Latent Variable Models* (4. Baskı), 202-254, ABD: Lawrence Erlbaum Associates.
- Miller, A. L. ve Glinski, J. (2000). Youth suicidal behavior: Assessment and intervention. *Journal of Clinical Psychology*, 56 (9), 1131-1152.
- Naud, H. ve Daigle, M. S. (2010). Predictive validity of the Suicide Probability Scale in a male inmate population. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 32(3), 333-342.
- Nunnally, J. C. ve Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory*. New York: McGraw Hill Inc.
- Özbay, Y. ve Taşdemir, Ö. M. (2003). Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, 9-11 Temmuz, Malatya.
- Öztürk, Ö. (2013). *İntihar olasılığı ve aile işlevselliği arasındaki ilişkide bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenlerinin aracı rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Packman, W. L., Marlitt, R. E., Bongar, B. ve Pennuto, T. O. (2004). A comprehensive and concise assessment of suicide risk. *Behavioral Sciences & The Law*, 22(5), 667-680.
- Page, R. M., Yanagishita, J., Suwanteerangkul, J., Zarco, E. P., Mei-Lee, C. ve Miao, N. F. (2006). Hopelessness and loneliness among suicide attempters in school-based samples of Taiwanese, Philippine and Thai Adolescents. *School Psychology International*, 27(5), 583-598.
- Range, L.M. ve Knott, E.C. (1997). Twenty suicide assessment instruments: Evaluation and recommendations. *Death Studies*, 21, 25-58.
- Sümer, N. (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Şahin, N. H. ve Batıgün, A. D. (2000). Yaşamı sürdürme nedenleri ve intihar olasılığı. Yayınlanmamış çalışma.
- Şahin, N.H., Durak, A. ve Yasak, Y. (1994). Kişilerarası İlişkiler Ölçeği: Psikometrik özellikleri. *VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi*, 21-23 Eylül, İzmir, Sözel Bildiri.
- Şahin, N. H., Onur, A. ve Basım, N. H. (2008). İntihar olasılığının, öfke, dürtüsellik ve problem çözme becerilerindeki yetersizlik ile yordanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(62), 79-88.
- Şahin, N. H. ve Batıgün, A. D. (2009). Lise ve üniversite öğrencilerinde intihar riskini belirlemeye yönelik bir modelin sınanması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 28-36.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2001). *Using Multivariate Statistics (4th Ed.)*, Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Tatman, S., Grene, A. ve Karr, L. (1993). Use of the Suicide Probability Scale (SPS) with adolescent. *Suicide & Life-Threatening Behavior*, 23(3), 188-203.
- Tuğcu, H. (1996). *Normal ve depresif kişilerde çeşitli faktörlere göre intihar olasılığı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TÜİK. (2015). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21516>.
- Tüzün, Z. (1997). *Life events, depression, social support systems, reasons for living and suicide probability among university students*. Unpublished master thesis, The Graduate School of Social Sciences of METU, Ankara.
- Weishaar, M. E. ve Beck, A. T. (1992). Hopelessness and suicide. *International Review of Psychiatry*, 4, 177-184.
- WHO. (2015). http://www.who.int/gho/mental_health/suicide_rates/en/.
- Worthington, R. L. ve Whittaker, T. A. (2006). Scale development research: A content analysis and

recommendations for best practices. *The Counseling Psychologist*, 34(6), 806-838.

Zhang, J., McKown, R. E., Hussey, J. R., Thompson, S. J. ve Woods, J. R. (2005). Gender differences in risk

factors for attempted suicide among young adults: Findings from the Third National Health and Nutrition Examination Survey. *Annals of Epidemiology*, 15(2), 167-174.